

O BYTOSTECH, KTERÉ BY NEMĚLY EXISTOVAT

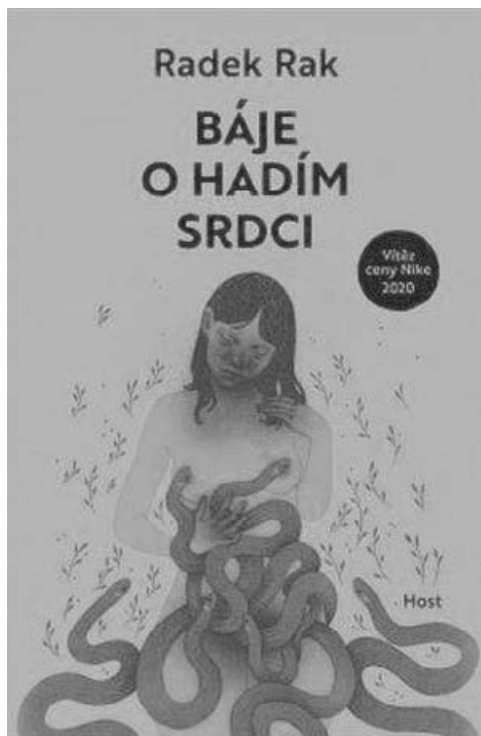
Radek Rak: Báje o hadím srdci

Host, Brno 2023, 448 s.

Jiří Zizler

Halič představuje území, kde „dobrá vodka pokaždé usnadňuje porozumění“, sud střelného prachu se spleťtými a neradostnými dějinami, oblast, která byla součástí mnoha států a dnes leží dílem v Ukrajině, dílem v Polsku; patřila ní početná židovská menšina se svými chasidy, v literatuře ji zobrazovali třeba Bruno Schulz, I. B. Singer, Jiří Langer, Marek Stasiuk a mnozí jiní; v předminulém století krajina zaostala, svět surovosti a krutosti, obývaný vesměs bezprávnou „holotou“, vesnickým lidem často žijícím skoro na zvířecí úrovni, svět úžasněho antisemitismu, v němž pohrřbivali za plotem hřbitova každého, kdo posluhoval Židům.

A právě do devatenáctého věku nás zavádí Rakův román, jehož hrdina Jakub Szela se prý stal vůdcem povstání proti šlechtě v roce 1846, ale to je v knize vcelku okrajová záležitost. Ve vyprávění se slévá realita s mýty a pohádkami polskými, židovskými i romskými, skuteč-

nost, sen, imaginace a halucinační preludy z alkoholových delirií (v nichž člověk tančí jako „šilený Cikán, mešuge Žid, jako turecký svatý“) se přetlačují i navzájem vtahují do sebe, neboť venkovský život je prodchnutý

pověřivostí i vírou, že v přírodě je všechno živé, podle situace buď vlídné a dárné, nebo naopak nebezpečné a ohrožující. Člověk se změní v kus práchnivého dřeva, popínavé rostliny se plazí salonem i ložnicí, dýně rostou v předpokoji, ale nikdo si toho nevšímá. Všude se nacházejí bytosti, „který by vůbec neměly existovat, ale existují“, čerti, démoni, víly, mluvící hadi.

Hadí tu sehraji závažnou roli. Jakub kdysi zachránil hádě, a když zabloudí do čarovné kotliny, zdejší hadi mu za odměnu splní přání – stát se pánem. Jakubův život ale není snadný, protože přišel o srdce. Daroval ho magické dívce Fialce, když si ho vytrhl, „pulsovalo mu na dlani, černé v temnotě noci, zbrocené krví a rosolovitými sraženinami“. Ale srdce je domovem člověka, a kdo hledá nové srdce, stále pobývá na cestě (i když se může jednat o pouť, kterou musí vykonat sám v sobě). Srdce je totiž „nejhlubší hlubinou, ono je opevněným městem v prsou každého člověka, právě tam potkáváš sám sebe. Kdo nemá srdce, ten se sám se sebou nemůže setkat, takže nemůže být nikým, ani sám sebou“.

Rakův text usiluje získat čarovnou moc, aby se vyrovnal světu, který zachycuje; ostatně bez toho by se ten svět rozplynul. Jde tu o „slova, do kterých se člověk musí zakousnout a vysát z nich šťávu; slova, která proměňují toho, kdo je vyslovuje, i veškerý svět kolem“. Nemusí to

ale být vždy zase tak těžké, protože „v knihách není nic, co by člověk dříve či později nezakusil na vlastní kůži“. Mimochodem jedna z postav se jmenuje Xenes Rak a autor s ní patrně bude nějak spjatý; pro nás je zajímavé, že v knize vystupují také Češi, mají však německá jména a také se za Němce vydávají. Pracují jako úředníci.

Autor tedy vypráví příběhy či jim dává prostor, aby se vyprávěly samy, nechává je prorůstat realitou, ovládat ji, ale realita často kontruje svým *copak je to za nesmysl?* Osno-vuje knihu jako pavoučí síť, pevnou a pružnou, svůdnou a impozantní. Dovedně surfuje a balancuje mezi žánry, čteme tu báchorku, horor, fantasy, sociální román, baladu, dílo jako z okruhu regionalistické prózy, z níž hovoří sama země. Opájí se fabulací a poněkud opomíjí kompozici, text se v poslední třetině rozbíhá do všech stran a vytrácí se původní sevřenost. Filosofování spisovatel do knihy vkládá stejně nenápadně jako citáty z klasiků od Schillera po Szyborskou, ale ne náhodou dílo uvozuje motto z Mistra Eckharta.

Přes hustou chumelenici plnou zvláštních tvorů se autor dobírá poznání tvrdého jako diamant: „Pro člověka je tělo pouze doplňkem té temnoty za očima, které každý říká ‚já‘. Člověk bývá svým tělem jen zřídka – leda při tanci, v lásce a v nemoci.“ ■